

УДК 343.982

DOI <https://doi.org/10.32782/npuuola.v34.2024.3>*В. С. Бондар*

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПОРУШЕННЯ ЗАКОНІВ ТА ЗВИЧАЇВ ВІЙНИ

Постановка проблеми. Результатом збройної агресії рф проти України є численні людські жертви, руйнування житлових будинків, нанесення будівлям, спорудам, об'єктам інфраструктури населених пунктів, транспортним засобам, значних за обсягом пошкоджень, що унеможливорює їх подальшу експлуатацію.

За 2023 рік обліковано 2003 діяння, передбачені ст. 438 Кримінального кодексу України (далі – КК України), і лише 4 особам повідомлено про підозру.

За таких умов питання оптимізації техніко-криміналістичного та судово-експертного забезпечення відповідних видів оглядів (місцевості, приміщення, речей, документів та комп'ютерних даних, трупа та освідування відповідно до вимог ст.ст. 214, 237, 238, 241 КПК України) і подальших проведення судових експертиз, результати яких: ідентифікація тіл загиблих, дослідження об'єктів, вилучених на розмінованих територіях, ділянок місцевості, котрі зазнали артобстрілів і бомбардувань, розв'язання питань щодо встановлення розміру матеріальної шкоди та збитків, завданих юридичним і фізичним особам за наслідками масштабних пошкоджень та руйнувань об'єктів рухомого й нерухомого майна, шкоди немайнового характеру тощо є процесуальними джерелами доказів (ч. 2 ст. 85 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України)).

Різноманітність способів учинення злочинів цієї категорії потребує залучення до процесу досудового розслідування таких кримінально-протиправних проявів комплексу видів та форм спеціальних знань і науково-технічних засобів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тактичні, організаційні та процесуальні основи проведення судових експертиз під час досудового розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень, у тому числі порушень законів і звичаїв війни сформовані в дослідженнях Н.А. Антонюк, В.М. Атаманчука [5], В.Г. Гончаренка, І.В. Гори, О.В. Коломійцева [5, с. 72–75], І.А. Лепехіної [7, с. 54–59], М.Я. Сегає, Д.Б. Сергеевої, Е.Б. Сімакової-Єфремян, В.В. Сокурєнка [9, с. 11–24],

Р.Л. Степанюка, М.А. Погорецького, В.Ю. Шепітька, Ю.М. Черноус, В.Т. Чупруна [1, с. 264–280] та багатьох інших учених. Здійснивши аналіз даних розвідок, вважаємо за доцільне використовувати загальний методологічний підхід до висвітлення місця та ролі судових експертиз у досудовому розслідуванні деліктів, передбачених ст. 438 КК України. Водночас, технологічні, методичні та організаційні особливості проведення судових експертиз у кримінальних провадженнях зазначеної категорії потребують подальшої розробки.

Метою цієї статті є розгляд і конкретизація таких питань:

- систематизація криміналістичних рекомендацій з підготовки матеріалів для експертних досліджень, формулювання експертних завдань;
- визначення комплексу судових експертиз, задля повного дослідження матеріальних слідів-відображень та інших об'єктів у кримінальних провадженнях зазначеної категорії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комплексний підхід слід визнати умовою гарантування належного рівня судово-експертного забезпечення досудового розслідування злочинів цієї категорії, який покращить можливості достовірного вирішення широкого кола експертних та інших завдань.

Суддя Касаційного кримінального Суду у складі Верховного Суду Н.А. Антонюк звернула увагу на важливості «встановлення контекстуального елемента воєнного злочину, тобто встановлення того, що злочин вчинено в умовах міжнародного збройного конфлікту, а суб'єкт злочину усвідомлює, що він діє в цих умовах. Для доведення цього елемента можуть використовуватися й висновки експертів, з яких би слідувало про зв'язок діяння, вчиненого особою, з міжнародним збройним конфліктом. Це свідчитиме про наявність контекстуального елемента воєнних злочинів і дасть змогу довести факт того, що саме діями осіб, пов'язаних з рф, спричинено шкоду громадянам України та державі» [10].

Аналіз поняття судової експертизи у кримінальному процесі свідчить про те, що вона складається з наступних стадій, провадження експертизи експертною установою, експертом або експертами, основу якої складає власне дослідження, на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду, а також призначення і використання, суб'єктами яких є сторони кримінального провадження або слідчий суддя за клопотанням сторони захисту у випадках і порядку, передбачених статтею 244 КПК України.

Пропонуємо типовий комплекс судових експертиз, які можуть бути складовими алгоритмів досудового розслідування злочинів досліджуваної категорії та призначені за результатами проведення першочергових слідчих (розшукових) дій з метою розв'язання завдань, результат яких забезпечує досягнення наступних цілей кримінального провадження:

1. Судові експертизи для визначення предмета злочину, розміру шкоди та збитків від пошкодження і руйнування житлових, нежитлових будівель та інфраструктури внаслідок агресії рф (судові експертизи для встановлення предмету злочинів – національних цінностей

(стосується такої форми об'єктивної сторони, як розграбування національних цінностей на окупованій території, а також чуже майно, будівлі та споруди, об'єкти рослинного і тваринного світу тощо:

а) *комплексні будівельно-технічні та вибухотехнічні* зруйнованих та пошкоджених об'єктів та споруд, які зазнали обстрілів та/або авіаційних ударів. Для проведення даного дослідження до складу експертної комісії включаються фахівці відповідних експертних спеціальностей:

10.6 «Дослідження об'єктів нерухомості, будівельних матеріалів, конструкцій і відповідних документів», у рамках якої досліджуються об'єкти, що мають різні ступені пошкоджень, у випадках, коли є можливість та доцільність їх відновлення та можливо експертним шляхом визначити вартість ремонтно-відновлювальних робіт;

10.10 «Визначення оціночної вартості будівельних об'єктів і споруд», досліджуються об'єкти, що повністю зруйновані чи відсутня технічна можливість та доцільність їх відновлення, а також відносно дохідної нерухомості (торгова, складська, промислова, офісна та ін.). У цьому випадку матеріальна шкода дорівнюється ринковій вартості об'єкта станом на 23.02.2022, тобто на початок війни;

5.2 «Дослідження вибухових пристроїв, слідів та обставин вибуху»), відповідно, спеціаліст-вибухотехнік визначає, що завдані пошкодження та руйнування досліджуваних об'єктів були спричинені виключно у результаті влучань бойових припасів чи спрацювання вибухових пристроїв, які мають військове призначення. Висновок експерта-вибухотехніка щодо завдання житловій будівлі чи споруді пошкоджень внаслідок вибуху бойового припасу військового призначення є головною підставою для відшкодування збитків за рахунок коштів росії, як країни-агресора.

Таким чином, зазначені дослідження: а) встановлюють вартість завданої матеріальної шкоди; б) визначають, що завдані пошкодження та руйнування досліджуваних об'єктів були спричинені виключно у результаті влучань бойових припасів чи спрацювання вибухових пристроїв, які мають військове значення, що надає можливість: 1) виключити версії щодо спричинення руйнувань чи пошкоджень об'єктів у результаті техногенних катастроф (вибух газу, пилоповітряних сумішей, парів горючих рідин тощо); 2) достеменно визначити, що збитки були завдані саме в результаті бойових дій; 3) сформувані підстави для відшкодування збитків за рахунок коштів росії, як країни-агресора.;

б) *будівельно-технічні, комплексні будівельно-технічні та військові експертизи. Комплексна будівельно-технічна та військова експертиза*, яка може бути призначена для розв'язання наступних питань: а) визначення напрямку (із зазначенням території населеного пункту) з якого (яких) були відстріляні боеприпаси; б) визначення технічного стану об'єктів інфраструктури; в) визначення вартості відновлювально-ремонтних робіт для усунення пошкодження. Крім того, висновки таких експертиз можуть бути використані й при оцінці суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. *Приклад. Суд при оцінці суб'єктивної сторони діяння вчиненого обвинуваченими ураховує викладені у дослідній частині комісійної судової будівельно-технічної та військової експертизи від*

20.09.2022 № 12418/12419/20850-20866 військовими експертами з військових досліджень, посилання на вимоги про те, що значна частина зобов'язань держави щодо дотримання міжнародного гуманітарного права покладається на командирів. Крім того, у висновку експертів мовою оригіналу процитовано текст основного нормативного документу для екіпажів танків у Сухопутних військах Російської федерації «Боевой устав по подготовке и ведению общевойскового боя. Часть 3. Взвод, отделение, танк», в якому передбачено «...24. Каждый военнослужащий должен знать и соблюдать нормы международного гуманитарного права: при выполнении полученной задачи применять оружие только против противника и его военных объектов: не нападать на лица и объекты, находящиеся под защитой международного гуманитарного права, если эти лица не совершают враждебных действий, а объекты не используются (не подготовлены к использованию) в военных целях».

Обвинувачені, які були призвані на військову службу та призначені до складу екіпажу танку Т-72, у тому числі з огляду на особисті документи на ім'я ОСОБА_8, поза сумнівом проходили підготовку у відповідних навчальних центрах та закладах, в яких вивчали указані вище норми статуту».

Зважаючи на викладене, обвинувачені очевидно могли передбачити, що їх дії, спрямовані на обстріл цивільної лікарні, є злочинними. Крім того, за даними відкритих джерел у мережі Інтернет Кримінальний кодекс Російської Федерації передбачає кримінальну відповідальність за застосування заборонених засобів і методів ведення війни, тобто за аналогічне діяння, передбачене статтею 438 КК України [2];

в) *судово-економічні*. До компетенції експерта-економіста належить дослідження документальної обґрунтованості економічного показника «збитків», що включає результат фінансової діяльності підприємства у вигляді перевищення витрат над доходами та понесені витрати від нестачі, псування, знищення та загибелі матеріальних цінностей, а також дослідження документальної обґрунтованості розрахунків утраченої (упущеної) вигоди. Економічний показник «збитків» визначається з облікової вартості активів

г) *оціночно-будівельні*;

г) *дорожньо-технічні*;

д) *товарознавчі (автотоварознавчі, транспортно-товарознавчі)*

з метою вирішення питання визначення розміру матеріальної шкоди, завданої власнику нерухомого майна внаслідок руйнування (пошкодження) за певною адресою у результаті збройної агресії;

е) *інженерно-екологічні*. Розмір відшкодування збитків, завданих наднормативними викидами забруднювальних речовин в атмосферне повітря внаслідок збройної агресії рф і бойових дій (пошкоджень газо-, нафто-, аміакопроводів і виникнення пожеж на цих об'єктах та токсичних речовин, які потрапляють в атмосферне повітря, токсичні продукти згоряння вибухівки або газу, що утворюються під час пострілів і запуску ракет), та розмір шкоди, завданої землі та ґрунтам, визначають у межах *інженер-*

но-екологічної експертизи, іноді в комплексі з експертами, атестованими за іншими експертними спеціальностями;

є) *мистецтвознавчі* (експертизи у сфері інтелектуальної власності). Призначається у разі необхідності дослідження пошкоджених або вкрадених культурних цінностей (визначення художнього рівня, історичного значення, культурної цінності й стану твору, оцінної або страхової вартості твору)

2. Судові експертизи, пов'язані з дослідженням особи підозрюваного (обвинуваченого) та потерпілого:

а) судово-медичні;

б) судово-психіатричні;

в) психологічні (комплексні психолого-психіатричні, медико-психологічні тощо), як проводяться з метою:

отримання відомостей про характер, ступінь тяжкості тілесних ушкоджень, механізм їх утворення, а також встановлення причин смерті;

діагностування стану психіки підозрюваного під час вчинення кримінального правопорушення;

визначення особистісної характеристики підозрюваного, його соціально-демографічних даних тощо.

3. Судові експертизи, пов'язані з дослідженням слідів, утворених у результаті взаємодії матеріальних тіл будь-якої фізичної природи:

а) *криміналістичні дослідження* (трасологічні: дактилоскопічні, транспортних засобів) – у разі необхідності дослідження відбитків пальців рук, слідів ніг (взуття), слідів транспортних засобів, вузлів і петель, механічних пошкоджень одягу;

б) *судові експертизи зброї з метою:*

встановлення підприємства-виробника зброї, встановлення фірми (підприємства) і країни-виробника патрона за маркувальними позначеннями (клеймами) на гільзі та снаряді.

Крім того, патронними заводами російської федерації було освоєно випуск цивільних патронів калібру 5,45 мм для експортних поставок за кордон (в Сирію, США). Спортивно-мисливський патрон «ПСО» споряджається декількома типами куль зі свинцевим осердям: оболонковою кулею «FMJ» «BT» (за основу взято оболонку кулі патрону «ПС» або трасуючої кулі), експансивної кулі «HPBT» та напівоболонковою кулею «SPBT». Випуск цивільних варіантів патронів було налагоджено на Амурському, Барнаульському та Тульському патронних заводах спільно з Ульяновським патронним заводом під маркою «WOLF» (патрони ульяновського випуску відрізняються наявністю в донному клеймі гільзи крапки після позначення калібру патрону).

Зазначене може слугувати обґрунтуванням факту використання певних боєприпасів саме військовослужбовцями збройних сил країни-агресора *Приклад. Згідно висновку експерта № СЕ-19 / 125-22 / 6454-БЛ від 9 вересня 2022 року три предмети, що були вилучені під час огляду місця події 8 вересня 2022 року та надані на дослідження, є деформованою оболонковою кулею, гільзою та патроном. Наданий на дослідження патрон є боєприпасом – 5,45-мм (5,45x39) бойовим проміжним патро-*

Таблиця

Коди деяких заводів-виробників патронів

Код	Місце виробництва
3	Державне виробниче об'єднання «Ульяновський машинобудівний завод» (Ульянівськ, рф)
7	Державне виробниче об'єднання «Вимпел» (Хабаровськ, рф)
17; БПЗ	Барнаульський патронний завод (Барнаул, рф)
38	Тула (до 1941 р.)
38	Руський державний завод в Юрюзані (з 1942 р.)
46	Єкатеринбург
60	Фрунзе (Бішкек)
184	Російський державний завод (Казань, рф)
187	Тульський патронний завод (Тула, рф)
188; LVE	ВАТ «Новосибірський завод низьковольтної апаратури» (Новосибірськ, рф)
290; ЛПЗ; LCW	Луганський патронний завод
539; 541; SK; T; TCW; TPZ; WOLF	Тульський патронний завод (Тула, рф)
710; 711	НВО ЗАТ «Климовський спеціалізований патронний завод» ЦНДІТочмаш (Подольськ/Клімовськ, рф)

ном, спорядженим трасуючою кулею, який призначений для проведення пострілів з бойової зброї, а саме: автоматів, кулеметів відповідного калібру. На денці гільзи патрона наявні маркувальні позначення: «3 93», де «3» – код фірми – Ульяновський машинобудівельний завод, а «93» – код року виготовлення – 1993. Як вбачається з відповіді ГУ Національної гвардії України від 29 вересня 2022 року, на лист начальника слідчого відділу Управління Служби безпеки України в Чернігівській області щодо надання інформації про перебування на обліку та чи закуповувалися військовими частинами (підрозділами) Національної гвардії України боєприпаси калібру 5x45x39 мм, 1993 року виготовлення, індекс заводу виробника – 3, за інформацією, яка надійшла від військових частин (підрозділів) Національної гвардії України, на обліку військових частин (підрозділів) Національної гвардії України боєприпасів з відповідним маркуванням не значиться. Адміністрація Державної прикордонної служби України у відповіді від 22 вересня 2022 року також повідомляла Слідчий відділ Управління Служби безпеки України в Чернігівській області, що боєприпасів із вказаним маркувальним позначенням на обліках військових частин Державної прикордонної служби України немає. В ході ведення бойових дій підрозділи Державної прикордонної служби України, на підставі бойових розпоряджень з логістичного забезпечення, можуть дозабезпечуватись боєприпасами з польових артилерійських складів Збройних Сил України [3].

ідентифікації вогнепальної зброї за стріляними кулями та гільзами, з метою обґрунтування доказового факту, про те, що зброя є знаряддям

злочину, а також, опосередковано – встановлення причетності особи, яка застосовувала зброю до розслідуваного злочину.

в) *вибухотехнічні*. Повномасштабна агресія РФ проти України спричинила стрімке збільшення кількості кримінальних правопорушень, учинених із використанням гранатометів, які в попередні роки майже не потрапляли до незаконного обігу в країні.

Довоєнна практика проведення досліджень гранатометів складалася таким чином, що їх проводили судові експерти за напрямом дослідження зброї, яким присвоєно кваліфікацію судового експерта за експертною спеціальністю 3.1 «Балістичне дослідження вогнепальної зброї та бойових припасів до неї». Про критичний погляд на сутність даних об'єктів свідчить про суттєву відмінність методології дослідження й експериментального випробування гранатометів від дослідження класичної стрілецької вогнепальної зброї та потребує впровадження окремої експертної спеціальності. Насамперед це зумовлено необхідністю додаткової підготовки експертів поводженню із гранатометами та пострілами до них, які є об'єктами підвищеної вибухонебезпечності.

З метою усунення визначеної відмінності наказом МВС України від 22 червня 2022 року № 382 було внесено зміни до Положення про Експертно-кваліфікаційну комісію МВС та порядок проведення атестації судових експертів Експертної служби МВС, затвердженого наказом МВС України від 21 вересня 2020 року № 675, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 08 січня 2021 року за № 22/35644 (зі змінами), зокрема Перелік видів судової експертизи та експертних спеціальностей, за якими присвоюється кваліфікація судового експерта в Експертній службі МВС, доповнено новою експертною спеціальністю 3.5 «Дослідження гранатометів».

Під час опанування нової експертної спеціальності встановлено, що специфіка дослідження й експериментального випробування реактивних гранатометів РПГ-7, дещо відрізняється від особливостей дослідження нереактивних гранатометів. Передусім це пов'язано з тим, що гранатомет РПГ-7 і його модифікації є вогнепальною зброєю безвіткатного типу, у якій метання заряду здійснюється за рахунок енергії згоряння металюного заряду в реактивному двигуні та зарядній камері ствола, унаслідок чого конструкція гранатомета не передбачає наявності механізму запирання, що закриває казенну частину ствола.

Іншою особливістю дослідження гранатомета РПГ-7 і його модифікацій є більш складна конструкція боеприпасів, що вражає ціль не тільки за рахунок кінетичної енергії снаряду, а й унаслідок дії уражальних чинників вибуху розривного заряду, що міститься в його бойовій частині;

г) *військові*. Основним змістом питань, вирішуваних судовими експертами за спеціальністю 16.1 «Військові дослідження» є визначення можливості виходячи з результатів огляду місця події та наданих матеріалів кримінального провадження надати обґрунтований висновок щодо напрямку (із зазначенням території населеного пункту) з якого (яких) були відстріляні боеприпаси; виключення інших напрямків здійснення артилерійського обстрілу.

г) біологічні;

д) ґрунтознавчі;

е) комп'ютерно-технічні – у разі наявності мобільних пристроїв або інших апаратних комп'ютерних засобів з метою виявлення, відновлення видаленої чи зашифрованої інформації, виявлення слідів активності в мережі Інтернет, історії обміну повідомленнями в програмах для спілкування тощо;

є) експертиза ДНК (геномно-молекулярна експертиза) та інші. До допомогою експертизи ДНК (геномно-молекулярної експертизи) встановлюють належність біоматеріалу конкретній особі або виключення такої приналежності; установлення, чи є рештки або частини трупа рештками однієї людини, чийми саме за дослідженням зразків близьких родичів тощо. Таку експертизу можуть проводити з метою ідентифікації загиблих осіб, а також встановлення причетності військовослужбовців рф чи інших воєнізованих формувань до вчинення кримінальних правопорушень, зокрема вбивств, зґвалтувань, катувань тощо.

ж) портретні, семантико-текстуальні – за наявності зображень (фотознімків та/або відеозаписів) підозрюваного з метою встановлення його особи за ознаками зовнішності.

з) фототехнічні – за необхідності ідентифікації предметів, приміщень й ділянок місцевості, відображених на знімках чи відеозаписах, а також визначення розмірних характеристик зображень на фотознімках.

Крім того, в окремих випадках суди у вироках посилаються на рапорти консультантів-експертів.

Приклад. У кримінальному провадженні № 1202101000000000094 вина обвинуваченої ОСОБА_3 підтверджується у тому числі рапортом консультанта-експерта (з оперативних питань) СБУ ОСОБА_10 від 27.04.2021 про виявлення кримінального правопорушення та додатками до нього. Відповідно до яких у листопаді 2014 року ОСОБА_3 було призначено на посаду голови Армянського міського суду (указ президента рф «О назначении судей федеральных судов № 719 от 13.11.2014» на 6 років), а 02.01.2021 призначено головою Армянського міського суду повторно на 6 років (указ президента рф «О назначении судей федеральных судов и о представителях президента российской федерации № 4 от 02.01.2021) та встановлено випадки ухвалення ОСОБА_3 судових рішень, які мають ознаки жорстокого поводження з цивільним населенням на окупованій території та порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України» [4].

Висновки. Дотримання наведених у статті організаційних та тактичних рекомендацій сприятиме доказової значущості отримуваних висновків, а також профілактиці злочинів, передбачених ст. 438 КК України за допомогою висновків судових експертиз.

Література

1. Богданюк І.В., Чупрун В.Т., Устименко В.А., Шипілов М.Ю. Особливості судово-експертних досліджень випадків артилерійських обстрілів. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. № 20. С. 264–280.

2. Вирок Дарницького районного суду м. Києва. Справа № 753/2458/22, провадження № 1-кп/753/757/23. Кримінальне провадження № 1202101000000094. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110157736>.

3. Вирок Тростянецького районного суду Сумської області. Справа № 588/1072/22. Провадження 1-кп/588/27/23 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110714705>.

4. Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області. Провадження № 1-кп/748/47/23. Справа 748/1773/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108357178>.

5. Кваліфікація та розслідування порушення законів і звичаїв війни: наук.-практ. посіб. / А.А. Вознюк, І.В. Жук, О.В. Таран, С.С. Чернявський та ін.; за заг. ред. М.С. Цуцкїрідзе, В.В. Чернея, А.А. Вознюка. Київ: Норма права, 2023. 320 с.

6. Коломійцев О.В., Нікітюк В.Г., Герман О.М. Особливості криміналістичних досліджень пошкодженнь житлових будівель та об'єктів інфраструктури при розслідуванні воєнних злочинів. *Проблематика документального оформлення, визначення шкоди та відшкодування збитків, завданих Україні та її громадянам внаслідок збройної агресії російської федерації*: тези наук.-практ. конф. (м. Харків, 22 червня 2022 р.). Харків: НІОУ імені Ярослава Мудрого, 2022. С. 72–75.

7. Лепехіна І.А. Використання кошторисного методу визначення розміру шкоди та відшкодування збитків, у зв'язку з обстрілами житлових будинків внаслідок збройної агресії російської федерації. *Проблематика документального оформлення, визначення шкоди та відшкодування збитків, завданих Україні та її громадянам внаслідок збройної агресії російської федерації*: тези наук.-практ. конф. (м. Харків, 22 червня 2022 р.). Харків: НІОУ імені Ярослава Мудрого, 2022. С. 54–59.

8. Мельник С.В., Грецьких О.В. Роль сучасної судово-балістичної експертизи в розслідуванні кримінальних проваджень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 5. С. 269–272.

9. Сокурєнко В. Техніко-криміналістичне розслідування порушень законів і звичаїв війни. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2023. Випуск 2 (31). С. 11–24.

10. Судді ВС висвітлили питання щодо оцінки та відшкодування шкоди, заподіяної веденням агресивної війни РФ проти України. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1310463>.

11. Удосконалення механізму проведення першочергових слідчих дій на територіях, де ведуться активні бойові дії, та деокупованих територіях з особами, які є учасниками кримінального правопорушення, з метою дотримання їх прав і свобод, та забезпечення права на захист: науково-практичні рекомендації / Агаркова О.І., Бондар В.С., Каверіна Т.П., Кривонос М.В., Морозов Д.А., Одинцова О.В., Пупинін О.М. Київ: Алерта, 2024. 178 с.

Анотація

Бондар В. С. Особливості судово-експертного забезпечення досудового розслідування порушення законів та звичаїв війни. – Стаття.

У статті розглянуто і конкретизовано наступні питання особливостей судово-експертного забезпечення досудового розслідування порушення законів та звичаїв війни:

систематизовано криміналістичні рекомендації з підготовки матеріалів для експертних досліджень, формулювання експертних завдань;

визначений комплекс судових експертиз, задля повного дослідження матеріальних слідів-відображень та інших об'єктів у кримінальних провадженнях про злочини, передбачені ст. ст. 438 КК України, який охоплює:

судові експертизи, для визначення предмета злочину, розміру шкоди та збитків від пошкодження і руйнування житлових, нежитлових будівель та інфраструктури внаслідок агресії РФ: а) комплексні будівельно-технічні та вибухотехнічні зруйнованих та пошкоджених об'єктів та споруд, які зазнали обстрілів та/або авіаційних ударів; б) будівельно-технічні, комплексні будівельно-технічні та військові експертизи; в) військово-економічні; г) оціночно-будівельні; г) дорожньо-технічні; д) товарознавчі; е) інженерно-екологічні; є) мистецтвознавчі;

судові експертизи, пов'язані з дослідженням особи підозрюваного (обвинуваченого) та потерпілого: а) судово-медичні; б) судово-психіатричні (комплексні психолого-психіатричні, медико-психологічні тощо);

судові експертизи, пов'язані з дослідженням слідів, утворених у результаті взаємодії матеріальних тіл будь-якої фізичної природи: а) криміналістичні дослідження (трасологічні: дактилоскопічні, транспортних засобів); б) судові експертизи зброї; в) вибухотехнічні; г) військові; р) біологічні; д) ґрунтознавчі; е) комп'ютерно-технічні; є) експертиза ДНК; ж) портретні, семантико-текстуальні; з) фототехнічні.

Доведено, що специфіка дослідження й експериментального випробування реактивних гранатометів РПГ-7, дещо відрізняється від особливостей дослідження неактивних гранатометів. Передусім це пов'язано з тим, що гранатомет РПГ-7 і його модифікації є вогнепальною зброєю безвікатного типу, у якій метання заряду здійснюється за рахунок енергії згоряння металю заряду в реактивному двигуні та зарядній камері ствола, унаслідок чого конструкція гранатомета не передбачає наявності механізму запирання, що закриває казенну частину ствола.

Ключова слова: докази, криміналістичні рекомендації, порушення законів і звичаїв війни, спеціальні знання, судова експертиза.

Summary

Bondar V. S. Peculiarities of forensic expert provision of pre-trial investigation of violations of the laws and customs of war. – Article.

The article examines and specifies the following issues of the features of forensic expert support for pre-trial investigation of violations of the laws and customs of war:

– systematized forensic recommendations for preparation of materials for expert research, formulation of expert tasks;

– a set of forensic examinations is defined for the full investigation of material traces-reflections and other objects in criminal proceedings on crimes provided for in Art. 438 of the Criminal Code of Ukraine, which covers:

1) forensic examinations to determine the subject of the crime, the amount of damage and losses from the damage and destruction of residential and non-residential buildings and infrastructure as a result of the aggression of the Russian Federation: а) complex construction and technical and explosive technical examinations of destroyed and damaged objects and structures that were shelled and/ or air strikes; б) construction and technical, complex construction and technical and military expertise; в) military and economic; г) assessment and construction; е) road engineering; є) commodity experts; і) engineering and environmental; г) art historians;

2) forensic examinations related to the investigation of the identity of the suspect (accused) and the victim: а) forensic; б) forensic psychiatric (complex psychological-psychiatric, medical-psychological, etc.);

3) forensic examinations related to the study of traces formed as a result of the interaction of material bodies of any physical nature: а) forensic studies (traceological: dactyloscopic, vehicles); б) forensic examinations of weapons; в) explosives; г) military; е) biological; є) soil scientists; е) computer and technical; г) DNA examination; г) portrait, semantic-textual; h) phototechnical.

It has been proven that the specifics of research and experimental testing of HAL-7 rocket launchers are somewhat different from the specifics of research of non-reactive rocket launchers. First of all, this is due to the fact that the HAL-7 grenade launcher and its modifications are recoilless type firearms, in which the charge is thrown due to the energy of the combustion of the metal charge in the jet engine and the charging chamber of the barrel, as a result of which the design of the grenade launcher does not provide for the presence of a locking mechanism, which covers the breech part of the barrel.

Key words: evidence, forensic recommendations, violations of the laws and customs of war, special knowledge, forensic examination.